

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI

KHOA VĂN HÓA HỌC

PHẠM NGỌC LỆ

**BIẾN ĐỔI TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG
CỦA NGƯỜI H'MÔNG HOA Ở
HUYỆN MƯỜNG KHƯƠNG TỈNH LÀO CAI**

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: TH.S. PHẠM THỊ THU HƯƠNG

HÀ NỘI - 2014

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin gửi lời cảm ơn chân thành và sâu sắc đối với các Sở văn hóa thông tin tỉnh Lào Cai, phòng văn hóa trung tâm huyện Mường Khương, các phòng Ban và đồng bào người H'mông Hoa ở các xã Cao Sơn, La Pan Tẩn, Pha Long, đã nhiệt tình cung cấp thông tin đã tạo điều kiện cho tôi thực hiện bài khóa luận này. Và tôi cũng xin chân thành cảm ơn TS. Phạm Thị Thu Hương và các thầy cô trong khoa Văn hóa học đã nhiệt tình hướng dẫn tôi hoàn thành bài khóa luận tốt nghiệp này.

Do trình độ lý luận cũng như kinh nghiệm thực tiễn còn hạn chế nên bài khóa luận không thể tránh khỏi những thiếu sót, em rất mong nhận được ý kiến đóng góp thầy, cô để em học thêm được nhiều kinh nghiệm và sẽ hoàn thiện tốt hơn bài khóa luận của mình.

Em xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, ngày 25 tháng 5 năm 2014

Sinh viên

Phạm Ngọc Lệ

MỤC LỤC

PHẦN MỞ ĐẦU	1
Chương 1. MỘT SỐ VẤN ĐỀ CHUNG VỀ TRANG PHỤC VÀ KHÁI QUÁT VỀ NGƯỜI H’MÔNG HOA Ở MƯỜNG KHƯƠNG, LÀO CAI ...	10
1.1.MỘT SỐ VẤN ĐỀ CHUNG VỀ TRANG PHỤC	10
1.1.1.Trang phục.....	10
1.1.2.Biến đổi và biến đổi trang phục	12
1.2.KHÁI QUÁT VỀ NGƯỜI H’MÔNG HOA Ở MƯỜNG KHƯƠNG, LÀO CAI.....	13
1.2.1. Tên gọi và lịch sử tộc người.....	13
1.2.1.1. Tên gọi.....	13
1.2.1.1.Lịch sử tộc người	14
1.2.1.2. Quá trình di chuyển của người H’mông vào Việt Nam.....	15
1.2.2. Sự phân bố nhóm H’mông Hoa ở Mường Khương	16
1.2.3. Đặc điểm tự nhiên, kinh tế - xã hội, văn hóa	17
1.2.3.1 Đặc điểm tự nhiên	17
1.2.3.2. Đặc điểm kinh tế - xã hội.....	19
1.2.3.3. Đặc điểm về văn hóa	21
Chương 2. GIÁ TRỊ CỦA TRANG PHỤC SỰ BIẾN ĐỔI VỀ TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG NGƯỜI H’MÔNG HOA Ở MƯỜNG KHƯƠNG, LÀO CAI	30
2.1. GIÁ TRỊ TRANG PHỤC CỦA NGƯỜI H’MÔNG HOA.....	30

2.1.1. Trang phục phản ánh mối quan hệ của người H’ông Hoa với môi trường sống.....	30
2.1.2. Trang phục phản ánh tư duy kỹ thuật thủ công người H’ông Hoa.....	31
2.1.3. Trang phục là sản phẩm tạo nên đặc trưng văn hóa người H’ông Hoa .	33
2.1.4. Trang phục phản ánh đời sống kinh tế, xã hội người H’ông Hoa	37
2.1.5. Trang phục H’ông Hoa mang giá trị thẩm mỹ và khoa học	38
2.1.6. Trang phục trong một số nghi lễ tín ngưỡng	38
2.2. BIẾN ĐỔI VỀ TRANG PHỤC	43
2.2.1. Biến đổi về cách tạo trang phục	43
2.2.1.1. <i>Trang phục ngày xưa</i>	43
2.2.1.2. Trang phục hiện nay.....	48
2.2.2. Biến đổi về nghệ thuật trang trí (mô típ, hoa văn, màu sắc).....	51
2.2.2.1. Trang phục ngày xưa.....	51
2.2.2.2. Trang phục hiện nay.....	55
2.2.3. Biến đổi về phụ kiện và đồ trang sức.....	56
2.2.3.1. Trang sức ngày xưa.....	56
2.2.3.2. Trang sức hiện nay	58
2.2.4. Biến đổi về tâm lí sử dụng trang phục của đồng bào H’ông Hoa.....	58
2.3. NGUYÊN NHÂN CỦA SỰ BIẾN ĐỔI.....	59
Chương 3. DỰ BÁO VÀ MỘT SỐ KHUYẾN NGHỊ GÓP PHẦN BẢO TỒN TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI H’ÔNG HOA .	61
3.1. DỰ BÁO VỀ TRANG PHỤC CỦA NGƯỜI H’ÔNG HOA	61

3.2. MỘT SỐ KHUYẾN NGHỊ GÓP PHẦN BẢO TỒN TRANG PHỤC TRUYỀN THỐNG CỦA NGƯỜI H'MÔNG HOA.....	62
3.2.1. Về phía nhà nước	63
3.2.2. Về phía người dân	65
3.2.3. Về phía các nhà nghiên cứu	66
KẾT LUẬN	68
PHỤ LỤC ẢNH	71
TÀI LIỆU THAM KHẢO	81

PHẦN MỞ ĐẦU

1. LÍ DO CHỌN ĐỀ TÀI

Dân tộc H'mông là một trong những dân tộc có dân số đông ở Việt Nam. Sống ở các địa phương tỉnh, thành phố, với điều kiện địa lí tự nhiên khác nhau. Đây là dân tộc có nhiều nhóm địa phương: H'mông Xanh, H'mông Đen, H'mông Hoa... đã tạo nên nét văn hóa đặc trưng riêng như tiếng nói, nếp sống, phong tục tập quán và nhất là trong trang phục. Những nét đặc trưng đó tạo nên cái riêng của từng nhóm H'mông ở từng vùng địa phương khác nhau.

Trong đời sống trang phục là một trong những yếu tố cơ bản bởi nó là nhu cầu không thể thiếu được trong sinh hoạt và lao động. Trang phục không chỉ có chức năng che đậy bảo vệ con người về mặt sinh học mà còn biểu hiện nếp sống tộc người, thể hiện trình độ thủ công truyền thống và quan điểm thẩm mỹ, ngoài ra nó còn là cơ sở nhận biết và giúp ta có thể phân biệt sự khác biệt giữa tộc người này với tộc người khác. Vì vậy có thể coi trang phục như một nguồn tư liệu quan trọng trong nghiên cứu dân tộc học.

Các dân tộc Việt Nam không kể các yếu tố khác, chỉ riêng trang phục tạo cho họ ý thức phân biệt dân tộc này với dân tộc khác, giữa nhóm người này với nhóm người khác. Cùng với ngôn ngữ, trang phục là dấu hiệu thông tin quan trọng thứ hai để chúng ta nhận biết một dân tộc. Trang phục không chỉ mang ý nghĩa bảo vệ cơ thể và làm đẹp cho con người mà trang phục còn mang dấu ấn xã hội. Trang phục chỉ ra nguồn gốc và bản sắc văn hóa của dân tộc đó, cũng là cơ sở là nguồn tư liệu góp phần nghiên cứu trật tự xã hội của cộng đồng tộc người nào đó. Cho nên nghiên cứu trang phục của dân tộc để tìm ra những nét riêng, giá trị văn hóa ẩn chứa trong đó.

Quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa của đất nước trong những năm gần đây một mặt làm cho đời sống kinh tế của các dân tộc ngày một cải thiện nhưng mặt trái của nó cũng đang là một vấn đề bức xúc đối với người làm công tác giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc. Thực tế cho thấy mấy chục năm gần đây nghề trồng dâu nuôi tằm của người Kinh, nghề dệt thổ cẩm của người Thái, nghề trồng bông dệt vải của người Nùng ở nhiều nơi bị mai một và nghề trồng lanh của người H'mông cũng rơi vào tình trạng chung đó.

Là một người dân sống tại nơi có cộng đồng dân tộc H'mông Hoa sinh sống. Chính bởi vậy tôi đã chọn đề tài: ***“Biến đổi trang phục truyền thống của người H'mông Hoa ở huyện Mường Khương- tỉnh Lào Cai”***. Qua việc tìm hiểu trang phục truyền thống của người H'mông Hoa góp phần thực hiện và bảo tồn những giá trị văn hóa ẩn sâu trong trang phục của dân tộc H'mông.

2. MỤC ĐÍCH, NHIỆM VỤ NGHIÊN CỨU

Mục đích: nhằm giới thiệu và làm sáng tỏ bức tranh trang phục truyền thống của người H'mông tại Mường Khương. Góp phần tìm hiểu trang phục truyền thống của người H'mông Hoa và tìm ra sự biến đổi của nó trong thời gian gần đây. Qua đó góp phần tìm ra giải pháp phù hợp vào việc bảo tồn những giá trị văn hóa của trang phục truyền thống của người H'mông Hoa trong bối cảnh hiện nay.

Nhiệm vụ: nghiên cứu về đề tài này, em muốn đóng góp một phần những suy nghĩ, nhưng sự lý giải, tìm hiểu vào nguồn tư liệu về việc nghiên cứu một đề tài về văn hóa dân tộc đó là văn hóa trang phục.

3. ĐỐI TƯỢNG NGHIÊN CỨU VÀ PHẠM VI NGHIÊN CỨU

Đối tượng nghiên cứu: Trang phục của người H'mông Hoa.

Phạm vi nghiên cứu: Huyện Mường Khương- Tỉnh Lào Cai. Trong đó tập trung vào hai địa bàn xã Mường Khương và xã Pha Long

Đề tài tập trung nghiên cứu vào hai giai đoạn: Truyền thống và đổi mới.

4. LỊCH SỬ NGHIÊN CỨU ĐỀ TÀI

Lịch sử nghiên cứu về văn hóa vật chất của dân tộc đang được các học giả, nhà nghiên cứu quan tâm nhiều hơn chuỗi góc độ lịch sử, văn hóa, khảo cổ, kinh tế, dân tộc học, mỹ học, kỹ thuật đã đề cập đến nội dung liên quan trực tiếp hoặc gián tiếp đến trang phục.

Các học giả đã nhận ra vai trò của trang phục trong nghiên cứu lịch sử tộc người, điều đó được thể hiện qua một số công trình: “Người Mường ở Hòa Bình” của Nguyễn Từ Chi; “Các dân tộc ít người ở Việt Nam” của Viện Dân tộc học, hay những bài viết trên tạp chí, văn hóa dân gian, các nghiên cứu văn hóa nghệ thuật, dân tộc học.

Thời gian gần đây có một số công trình nghiên cứu riêng về trang phục như: “Tìm hiểu trang phục Việt Nam” của Đàm thị Tình; “Trang phục cổ truyền các dân tộc Việt Nam” của Ngô Đức Thịnh; Hoa văn trên vải dân tộc H’mông; Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội...

Những cuốn viết về người H’mông có một số nghiên cứu nhắc tới trang phục như: Hoa văn trên vải của người H’mông Lènh ở Sa Pa, Lào Cai, Khóa luận tốt nghiệp cử nhân lịch sử - Trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân Văn, Hoa văn trên đồ vải của người H’mông ở Sa Pa với việc ứng dụng cho nghệ thuật trang trí, Luận văn thạc sỹ Văn hóa học- trường Đại học Văn hóa Hà Nội

5. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Đề tài sử dụng một số phương pháp sau: Khóa luận được thực hiện bằng phương pháp nghiên cứu khác nhau trong từng giai đoạn:

- Nhóm phương pháp thu thập thông tin:

- + Phương pháp điền dã dân tộc học
- + Phương pháp điều tra xã hội học
- + Kế thừa tài liệu thứ cấp (Bảo tàng, sách, báo, luận văn, tài liệu tham khảo, tạp chí...)
- Nhóm phương pháp phân tích sử lý thông tin:
 - + Hệ thống - phân tích - so sánh - tổng hợp.
 - Phương pháp nghiên cứu liên - đa ngành.

6. ĐÓNG GÓP CỦA ĐỀ TÀI

Đề tài sẽ giúp chính quyền địa phương, các nhà quản lý văn hóa thấy được thực trạng biến đổi trang phục hiện nay của người H'mông Hoa.

Đưa ra một số biện pháp có tính khả thi góp phần bảo tồn trang phục truyền thống.

7. BỐ CỤC ĐỀ TÀI

Ngoài phần Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, bố cục khóa luận gồm 3 chương:

Chương 1: Một số vấn đề chung về trang phục và khái quát về người H'mông Hoa ở Mường Khương, Lào Cai.

Chương 2: Giá trị trang phục và sự biến đổi trang phục người H'mông Hoa ở Mường Khương, Lào Cai.

Chương 3: Dự báo và một số khuyến nghị góp phần bảo tồn trang phục truyền thống của người H'mông Hoa.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Duệ Anh (1991) “Lược khảo về trang phục truyền thống của các dân tộc ở Việt Nam” Dân tộc học, tr. 59-66.
2. Việt Bằng, Nguyễn Khắc Tụng, Nông Trung (1974) “Người Pà Thẻn và mối quan hệ giữa họ với người Mèo người Dao” Dân tộc học, tr. 10-23.
3. Nguyễn Duy Bình (2005) “Dân tộc Miêu (Hmông ở Trung Quốc” Dân tộc học, (5), tr. 56-66.
4. Diệp Trung Bình (2005), Hoa văn trên vải dân tộc Hmông, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
5. Nguyễn Đăng Duy (2004), Nhận diện văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam, Nxb Văn hóa dân tộc.
6. Nguyễn Chí Huyền (2000), Nguồn gốc lịch sử tộc người vùng biên giới phía bắc Việt Nam, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
7. Vũ Quốc Khánh (2005) Người H'mông ở Việt Nam, Nxb Thông tấn Hà Nội.
8. Hoàng Nam (2002), Đặc trưng văn hóa cổ truyền các dân tộc Việt Nam, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
9. Nguyễn Thị Minh Ngọc (2008), Hoa văn trên đồ vải của người Hmông ở Sa Pa với việc ứng dụng cho nghệ thuật trang trí, Luận văn thạc sỹ Văn hóa học, trường Đại học Văn hóa Hà Nội
10. Hà Thị Quý (2002), Hoa văn trên vải của người Hmông Lènh ở Sa Pa, Lào Cai, Khóa luận tốt nghiệp cử nhân lịch sử - Trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân Văn.
11. Ngô Thị Thanh Quý (2012), Khả năng thích ứng với môi trường tự nhiên của người Hmông qua câu hát dân ca, Nxb Dân tộc và thời đại, Hà Nội.

12. Trần Hữu Sơn (1996), Văn hóa Hmông, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
13. Trần Hữu Sơn (1997), Đảng bộ huyện Mường Khương.
14. Doãn Thanh (1967), Dân ca Mèo, Nxb văn học, Hà Nội
15. Lê Ngọc Thắng, Lâm Bá Nam (1990), Bản sắc văn hóa các dân tộc Việt Nam, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
16. Nguyễn Tất Thắng (1993) “Mấy nhận thức về trang phục Hmông” Dân tộc học, (4), tr. 41-44.
17. Trần Ngọc Thêm (1997), Tìm hiểu bản sắc văn hóa Việt Nam, Nxb Thành phố Hồ Chí Minh.
18. Ngô Đức Thịnh và nhiều tác giả (1993), Văn hóa vùng và phân vùng văn hóa ở Việt Nam, Nxb Khoa học xã hội.
19. Ngô Đức Thịnh (1994), Trang phục cổ truyền các dân tộc Việt Nam, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
20. Ngô Đức Thịnh (1997), Y phục và trang sức các dân tộc Việt Nam, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
21. Đoàn thị Tình (1994), Tìm hiểu về trang phục Việt Nam, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
22. Nguyễn Anh Tuấn (1998), tìm hiểu trang phục cổ truyền của người Hmông ở huyện Sa Pa - tỉnh Lào Cai, khóa luận tốt nghiệp cử nhân Lịch sử, Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn.
23. Cư Hòa Vân, Hoàng Nam (1994), Dân tộc Hmông ở Việt Nam, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
24. (2009) Báo cáo thống kê kinh tế huyện Mường Khương